

власних зусиль адміністративно-територіальних одиниць ґрунтується на інституціональному партнерстві згідно з принципом доповнюваності, за яким центральний уряд у деякій пропорції додає свої ресурси до регіональних. Така пропорція оперативно змінюється залежно від економічної й соціальної кон'юнктури чи рівня розвитку [5, с. 92]. Таким чином, в країнах Європейського Союзу спостерігається типологізація регіонів і територій за ознаками стану інфраструктури, конкурентоспроможності виробництв, інвестиційної та інноваційної привабливості, структури населення тощо.

На наш погляд, найбільш швидким та ефективним механізмом подолання кризи функціонування інституту вітчизняного самоврядування є запровадження комбінованої моделі фіскального федералізму, що дасть змогу створити правові, організаційні і економічні механізми для досягнення фінансової незалежності місцевих бюджетів, яка необхідна для ефективного виконання повноважень місцевого самоврядування та забезпечення населення якісними, своєчасними і доступними публічними послугами.

Список використаних джерел

1. Yilmaz S. The Impact of Fiscal Decentralization on Macroeconomic Performance, in: National Tax Association (ed.), Proceedings of the 92nd Annual Conference on Taxation 1999, Washington, D.C. 2000. P. 251-260.
2. Ткачик Ф.П. Науково-концептуальні положення розвитку фіскального федералізму в Україні. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2020. № 3 (74). С. 200-206.
3. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
4. Савчук Н.В. Фіскальний федералізм та перспективи його адаптації до українських реалій. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 1. С. 77-88.
5. Андрущенко В.Л., Кириленко О.П. Федералізм міжбюджетних відносин: зарубіжні моделі та вітчизняні проблеми. *Підприємництво, господарство, право*. 2001. №7. С. 91-94.

Георгій Рогов

д-р екон.наук, доцент

*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ПОДАТКОВІ СТИМУЛИ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Екологічні цілі сталого розвитку, визначені у Паризькій угоді [1], отримали подальший розвиток на Саміті лідерів з питань клімату [2], в Європейському Зеленому Курсі [3] та низці національних програм. Європейський Союз, наприклад, поставив амбітну мету досягти кліматичної

нейтральності до 2050 року. Великобританія планує до 2035 року скоротити викиди парникових газів на 78% від рівня 1990 року. США, повернувшись до Паризької угоди, мають намір зменшити декарбонізацію економіки на 50-52% у 2030 році порівняно з 2005 роком. В Україні підготовлено проект Другого Національно-визначеного внеску у глобальну екологічну стійкість (НВВ2), який передбачає скорочення забруднення атмосферного повітря діоксидом вуглецю протягом десятиріччя на 65% від рівня 1990 року. У зв'язку з цим, актуальним є питання щодо джерел фінансування реалізації НВВ2 та формування дієвих податкових стимулів інвестування в екологізацію виробництва.

Системі оподаткування в Україні дотепер не притаманна функція стимулювання сталого розвитку в екологічному вимірі. До загального фонду Державного бюджету у повному обсязі зараховується податок на викиди двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення та 45% екологічного податку за інші види забруднення довкілля, за виключенням утворення радіоактивних відходів. Цільове призначення мають лише суми екологічного податку, що спрямовуються до місцевих бюджетів. Проте цих надходжень явно недостатньо для вирішення існуючих проблем. Більш того, останнім часом помітною стає тенденція погіршення податкових стимулів. Йдеться про зниження «зелених» тарифів і плани уряду щодо запровадження акцизу на енергію з відновлювальних джерел. Варто зазначити також, що в умовах євроінтеграції на вітчизняні підприємства посилюється вплив системи оподаткування ЄС. Застосування в найближчому майбутньому Європейським Союзом вуглецевого податку (Carbon Border Adjustment Mechanism) до продукції, що імпортується, загрожує серйозними фінансовими втратами українським підприємствам, які не встигнуть адаптувати виробництво до сучасних екологічних стандартів.

Аналіз світового досвіду декарбонізації економіки свідчить, що передумовою досягнення цілей НВВ2 має бути комплексна реформа екологічного оподаткування. Передусім вона має базуватися на фіскально-нейтральній еколого-трудовій податковій реформі (ЕТПР), яка передбачає підняття ставок екологічного податку з одночасним зменшенням розміру єдиного внеску на обов'язкове державне соціальне страхування. Сьогодні податок на викиди вуглецю в Україні значно нижче, ніж у країнах Європейського Союзу, що негативно впливає на терміни окупності інвестицій суб'єктів господарювання у енергоефективні технології та повітроохоронні заходи. Слід підкреслити, що при проведенні ЕТПР особливо важливо не допустити збільшення існуючого високого фіскального навантаження на підприємства.

Крім того, необхідно забезпечити цільове використання екологічного податку шляхом його спрямування у спеціальні фонди Державного та місцевих бюджетів. Зважаючи, що екомодернізація підприємств потребує значних інвестицій, доцільно передбачити на законодавчому рівні механізм інвестиційних пільг та податкових кредитів (ITS), якій довів свою ефективність

у низці розвинутих країн. У цьому контексті слушною є пропозиція Європейської Бізнес Асоціації, щодо повернення підприємствам до 70% нарахованого екологічного податку для фінансування впровадження «зелених» технологій.

Дієвим податковим стимулом інвестування в екологічне обладнання для прибуткових підприємств є прискорена амортизація окремих необоротних активів без прив'язки до мінімально допустимих термінів їх експлуатації. З огляду на те, що негативні екологічні екстерналії виробничої діяльності адекватно не компенсуються за існуючих ринкових умов, право на прискорену амортизацію основних засобів природоохоронного призначення є економічно виправданим. Таку практику передбачає, наприклад, податкове законодавство Нідерландів [4].

Згідно з сучасними поглядами на структуру екологічних податків, до них належить і система торгівлі квотами на викиди парникових газів. Так Королівське казначейство Великої Британії (*HM Treasury*) вважає податок екологічним, якщо він відповідає трьом критеріям [5]. По-перше, податок мусить бути спрямований на досягнення екологічних цілей уряду. По-друге, головною ціллю податку є стимулювання позитивних змін у діяльності суб'єктів господарювання. По-третє, величина податку є пропорційною рівню забруднення довкілля в результаті діяльності суб'єктів господарювання. Позаяк Європейська система торгівлі квотами на викиди парникових газів (*EU ETS*) задовольняє всім вищезначеним вимогам, її віднесено до екологічних податків. Зважаючи на позитивний ефект функціонування *EU ETS* на декарбонізацію економіки, упровадження аналогічної системи в Україні стало би серйозним стимулом екомодернізації підприємств. Проте, варто зазначити, що Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища створення законодавчої бази для її впровадження віднесено на 2025 рік [6], тоді як цілі НВВ2 мають бути реалізовані вже до 2030 року.

Відмова від застосування стимулів, закріплених у законодавстві, для будь-якого виду економічної діяльності, як це має місце сьогодні для «зеленої» енергетики, призводить до істотного, тривалого погіршення загального інвестиційного клімату країни. Очевидно, що комплексна реформа екологічного оподаткування має подолати практику погіршення умов функціонування виробництв, які відповідають сучасним екологічним стандартам, і запропонувати довготермінову, прозору, узгоджену з бізнесом програму розвитку стимулів декарбонізації економіки.

Емпіричне дослідження чинників сталого розвитку в екологічному вимірі на основі міжнародних рейтингів, статистичних даних Світового банку, побудови моделей регресії та багатовимірних нормалізуючих перетворень для негаусових даних [7] свідчить, що дієвість податкових стимулів забезпечується в системі, яка поєднує антикорупційну політику, незалежність судової гілки влади, прийнятну для бізнесу вартість капіталу, корпоративну соціальну відповідальність та умови для інноваційного розвитку економіки. У контексті фінансів це означає, що ефект податкових стимулів істотно залежить від

інвестиційного клімату і грошово-кредитної політики, спрямованої на таргетування інфляції та поступове зменшення облікової ставки, а також від реалізації факторів зниження ризиків довгострокового кредитування, зокрема створення правових засад функціонування гарантійних агентств.

Список використаних джерел

1. Паризька угода. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 35, С. 5, стаття 595.

2. Leaders Summit on Climate Summary of Proceedings. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/23/leaders-summit-on-climate-summary-of-proceedings/>

3. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM 2019 640 final. European commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX:52019DC0640>

4. Worldwide Tax Summaries – Corporate Taxes 2017/18. PwC. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/tax/corporate-tax/worldwide-tax-summaries/pwc-worldwide-tax-summaries-corporate-taxes-2017-18-europe.pdf>

5. Definition of environmental tax published. HM Treasury Press release. URL: <https://www.gov.uk/government/news/definition-of-environmental-tax-published>

6. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року: розпорядження Каб. міністрів України від 21.04.2021 р. № 443-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-period-do-2025-roku-i210421-443>

7. Rohov H., Prykhodko S., Kolodiziev O., Sybirtsev V., Krupka I. Factors of national environmental performance in sustainability management aspect. *Problems and Perspectives in Management*. 2021. Vol. 19(3). P. 70-84. doi:10.21511/ppm.19(3).2021.07

Андрій Кізіма

канд.екон.наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Для швидкого виходу з кризи та подальшого економічного зростання необхідні масштабні зміни в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Вони складні і потребують залучення великих фінансових ресурсів. Пріоритетним є застосування основних елементів податкового регулювання як основного